

ΛΑΤΙΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΘΕΜΑ:
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ

Δανάη Γεωργιάδου, Σύμβουλος Λατινικών, Β.Δ.
Μ.Α. στην Κλασική Φιλολογία

Υπεύθυνος ΕΜΕ: Παύλος Δαπόλας

(Συμπληρωματικά βλ.: 1) ΛΛ Β' Τάξης, σελ. 7-12, 13-26 και
2) τις εισαγωγές σε κάθε μάθημα)

Λατινική γλώσσα:

- η γλώσσα αρχικά του Λατίου, της Ρώμης, της Ιταλίας, της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας
- η επίσημη γλώσσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας για αρκετούς αιώνες (η Κωνσταντινούπολη ονομάζεται και Νέα Ρώμη)

Συγγένεια της Λατινικής γλώσσας:

- Η Λατινική κατάγεται από την Ινδοευρωπαϊκή, ανήκει, δηλαδή, στην ίδια γλωσσική οικογένεια με την **Ελληνική** (έχουν λεξιλογική, γραμματική και συντακτική συγγένεια) πατήρ – *pater*, μήτηρ – *mater*, νέος (νέφος) – *novus*, φέρω – *fero*
- Από τη Λατινική προέρχονται αρκετές **νεότερες γλώσσες** (Νεολατινικές) – Ιταλική, Γαλλική, Ισπανική, Πορτογαλική, Ρουμανική, Κουτσοβλαχική – που σήμερα γνωρίζουν παγκόσμια εξάπλωση (Αμερική, Αυστραλία, Καναδάς κτλ)
pater > father, père / *mater* > mother, mère / *novus* > new, neuf /
liber > library, livre, v. lire / *libertas* > liberty, liberté / *miles* > military, militaire / *persona* > person, personne

Παράγοντες που ενδυνάμωσαν τη συγγένεια Ελληνικής – Λατινικής (και για τη στενή σχέση του πολιτισμού των Ρωμαίων με τον Ελληνικό):

1. ο ελληνικός αποικισμός της Κ. Ιταλίας και Σικελίας (8^{ος}-6^{ος} αι. π.Χ.)
2. η ρωμαϊκή κατάκτηση της Ελλάδας και της ελληνικής Ανατολής (2^{ος} αι. π.Χ.)
3. η οικουμενικότητα της ελληνικής γλώσσας κατά την ελληνιστική περίοδο (3^{ος} αι. π.Χ.-30 π.Χ.)

Αξία της Λατινικής:

- Έδωσε το αλφάβητο, που πήρε από τους Έλληνες στην Κάτω Ιταλία (8^{ος} – 7^{ος} αι. π.Χ.), σε όλες σχεδόν τις σύγχρονες γλώσσες
- Από αυτήν προέρχονται οι Νεολατινικές γλώσσες, ενώ επιδρά – όπως και η Ελληνική – και σε άλλες νεότερες γλώσσες (Αγγλική, Γερμανική κτλ)
- Στη δυτική Ευρώπη ήταν η γλώσσα της παιδείας, της εκκλησίας και των πρώτων Πανεπιστημίων, και γενικά η γλώσσα των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα.
- Από αυτήν – όπως και από την Ελληνική – προέρχεται μεγάλο μέρος του λεξιλογίου των τεχνών, των επιστημών, της πολιτικής, της φιλοσοφίας και κάθε πτυχής της ανθρώπινης πνευματικής δημιουργίας

alter ego, tabula rasa, de facto, casus belli, carpe diem, modus vivendi, curriculum vitae (C.V.), mea culpa, ars, medicina, ante meridiem – post meridiem (a.m. – p.m.)

- Μέχρι το 1965 υπήρξε η επίσημη γλώσσα της καθολικής εκκλησίας
- Είναι φορέας ενός από τους σπουδαιότερους πολιτισμούς, που προσέφερε μοναδικά επιτεύγματα: τη στρατιωτική και πολιτική οργάνωση του κράτους, την καθαρή και πρακτική σκέψη και τη δημιουργία του ρωμαϊκού δικαίου
- Διέσωσε την αρχαία ελληνική πολιτιστική παράδοση – ιστορική, πνευματική, καλλιτεχνική – μεγάλο μέρος της οποίας ίσως να είχε χαθεί μέσα από την ιστορική πορεία του ελληνισμού
- Εμβολίασε με την αρχαία ελληνική πολιτιστική παράδοση όχι μόνο τον νεοελληνικό πολιτισμό, αλλά και τον ευρωπαϊκό και τον παγκόσμιο

Μαζί με τα Αρχαία Ελληνικά και τη Φιλοσοφία, τα Λατινικά αποτελούν μια αδιάσπαστη ενότητα: τα «**κλασικά γράμματα**» και τον «κλασικό πολιτισμό», όπως αποκαλούνται ο συνδυασμός του αρχαιοελληνικού και του λατινικού πνεύματος και οι ανθρωπιστικές αξίες που προσβύει και διδάσκει. Η διδασκαλία των Λατινικών, όπως και των Αρχαίων Ελληνικών, είναι επιβεβλημένη για κάθε λαό που σέβεται την ιστορία και την πολιτισμική του παράδοση.

Επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στον ρωμαϊκό:

Η εικόνα των Ρωμαίων αλλάζει πολύ με το πέρασμα των ετών, και κυρίως μετά την επαφή τους με τους Έλληνες (μέσα από τους αποικισμούς, τις εμπορικές συναλλαγές και τα ταξίδια), των οποίων ο πολιτισμός τα χρόνια εκείνα βρισκόταν στην ύψιστη ακμή του. Η γλώσσα, ο τρόπος ζωής, η τέχνη και η γραμματεία των Ελλήνων αποτέλεσαν το εφελτήριο για τον εκπολιτισμό του καθαρά γεωργικού και ανερχόμενου στρατιωτικά λαού. Ήδη από τον 6^ο αι. π.Χ. σώζονται λατινικές επιγραφές, που αποδεικνύουν ότι λόγω των εμπορικών συναλλαγών οι Ρωμαίοι είχαν ήδη πάρει από τους Έλληνες το αλφάβητο και το είχαν προσαρμόσει στη δική τους γλώσσα. Η ελληνική επίδραση στη λατινική γλώσσα και τον λατινικό πολιτισμό γίνεται ακόμα μεγαλύτερη με την κατάκτηση της Ελλάδας και όλης της ελληνικής Ανατολής από τους Ρωμαίους (2^{ος} – 1^{ος} αι. π.Χ.). Σιγά-σιγά, μορφωμένοι και καλλιεργημένοι θεωρούνται μόνο οι Ρωμαίοι που ήξεραν ελληνικά.

Οράτιος: «Η Ελλάδα, ενώ κατακτήθηκε, κατέκτησε τον άγριο νικητή και εισήγαγε τις τέχνες στο αγροτικό Λάτιο.»

Horatius, *Epist.* II 1, 156-7: *Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit / agresti Latio.*

Γένεση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας:

«Γενέθλιος» χρονολογία θεωρείται το 240 π.Χ.: Ένας Έλληνας αιχμάλωτος πολέμου από τον Τάραντα, ο Λίβιος Ανδρόνικος, οργανώνει στη Ρώμη θεατρικές παραστάσεις με έργα ελληνικά διασκευασμένα στα Λατινικά, και μεταφράζει στα Λατινικά την *Οδύσσεια* του Ομήρου χρησιμοποιώντας «σατούρνιο» στίχο, ένα εντόπιο μέτρο.

Η ελληνική λογοτεχνία γίνεται πρότυπο για τους Ρωμαίους, και οι κλασικοί συγγραφείς αντιμετωπίζονται άλλοτε με διάθεση για δημιουργική πρόσληψη (*imitatio*) και άλλοτε με διάθεση ανταγωνισμού (*aemulatio*). Έτσι, ο Πλάυτος και ο Τερέντιος αντλούν από τον Μένανδρο, ο Βιργίλιος από τον Όμηρο, ο Οράτιος από τους λυρικούς, ο Σενέκας από τους τραγικούς ποιητές κτλ.

Ιδεολογικός πλούτος της λατινικής λογοτεχνίας:

Οι Ρωμαίοι προβάλλουν στα έργα τους τον περίφημο *mos maiorum*, τη νοσταλγία, δηλαδή, μιας παλιάς περιόδου ηθικής τελειότητας, που, μαζί με την ηθική διάπλαση του ατόμου, αποτελούσε κύριο ζητούμενο. Προβάλλονται παραδείγματα (*exempla*) – είτε προς μίμηση είτε προς αποφυγή – και επιθυμητές στάσεις, ιδέες και αξίες ζωής, οι οποίες συγκροτούν τον ρωμαϊκό κόσμο και οι περισσότερες πλέον αναγνωρίζονται ως πανανθρώπινες. Τέτοιες αξίες είναι η αγάπη για την πατρίδα, η προσήλωση στους νόμους και η υπακοή στις εντολές των ανωτέρων, η ολιγάρκεια (*frugalitas*), ο έπαινος της φτώχειας (*laus paupertatis*), η περιφρόνηση του πλούτου (*contemptio divitiarum*), όπως και οι: *virtus, pietas, fides, integritas, auctoritas, dignitas, disciplina, gravitas, constantia, moderatio, iustitia, sapientia, aurea mediocritas, humanitas, clementia, magnitudo animi, pudicitia, otium* κτλ.

Πολίτευμα – Ιστορικά γεγονότα:

- 753 π.Χ. Ίδρυση Ρώμης (*ab urbe condita*) (Romulus και Remus)
- 753 – 509 π.Χ. Βασιλεία (*regnum / rex*) (509 π.Χ.: εκδίωξη Ετρούσκων βασιλέων)
- 509 – 31 π.Χ. Δημοκρατία (*res publica / consules και senatus*) (αιώνες ρωμαϊκής επέκτασης στην Ιταλία, τη Μεσόγειο, την Ελλάδα κτλ)
- 31 π.Χ. – 476 μ.Χ. Αυτοκρατορία (*imperium Romanum ή principatus / imperator ή princeps*) (330 μ.Χ.: μεταφορά πρωτεύουσας στην Κωνσταντινούπολη, 476 μ.Χ.: κατάλυση δυτικού τμήματος Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από Γότθους)

Πόλεμοι Ρώμης – Καρχηδόνας:

- 264 – 241 π.Χ.: Α΄ Καρχηδονιακός Πόλεμος
- 218 – 201 π.Χ.: Β΄ Καρχηδονιακός Πόλεμος
- 149 – 146 π.Χ.: Γ΄ Καρχηδονιακός Πόλεμος

Κατάληψη της Ελλάδας από τη Ρώμη:

- 168 π.Χ.: Ήττα Μακεδονίας (βασιλιά Περσέα) από Αιμίλιο Παύλο
- 146 π.Χ.: Ήττα Ελλήνων στη Λευκόπετρα της Κορίνθου από Λεύκιο Μόμμιο

Εμφύλιοι πόλεμοι στη Ρώμη τον 1^ο αι. π.Χ.:

- Μάριος – Σύλλας
- Πομπήιος – Ιούλιος Καίσαρ

- Βρούτος και Κάσσιος – Αντώνιος και Οκταβιανός
- Αντώνιος – Οκταβιανός Αύγουστος (ο πρώτος αυτοκράτορας)

Περίοδοι της Λατινικής Λογοτεχνίας:

Αρχαϊκή εποχή, 240 π.Χ. – 100 π.Χ.

Κλασική εποχή, 100 π.Χ. – 14 μ.Χ.

Μετακλασική εποχή, 14 μ.Χ. – μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ.

Ύστερη αρχαιότητα, μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ. – 6^{ος} αι. μ.Χ.

Άλλος τρόπος διαίρεσης:

Δημοκρατική περίοδος, 240 π.Χ. – 31 π.Χ.

Αυγούστεια περίοδος, 31 π.Χ. – 14 μ.Χ.

Αυτοκρατορική περίοδος, 14 μ.Χ. – 6^{ος} αι. μ.Χ.